

Anne Sietsma

De weg naar huis

Z&K

Uitgeverij Zomer & Keuning

1

Beneden is niemand. Op de keukentafel staan twee bordjes, een gebruikt en een schoon. Derk haalt brood uit de trommel en beleg uit de koelkast. Alles zonder erbij na te denken. Door het keukenraam is een stuk helderblauwe lucht te zien. Slanke berkentakken wiegen heen en weer. Als in een frivole dans tonen ze hun gele en groene blaadjes. Hij is er niet van onder de indruk. Binnenkort ligt al dat blad weer in zijn tuin. Eén keer heeft hij er met zijn buurman over gesproken.

‘Waarom hak je die berk niet om? Hij bezorgt ons zo veel rommel.’

‘Wát? Die prachtige boom? Kijk toch eens wat een schoonheid.’

Alsof het een vrouw betrof, dacht Derk schamper.

‘Kijk liever eens naar al dat blad in mijn tuin.’

‘Voor je het weet is dat verteerd en opgenomen in de grond. Natuurlijke voeding,’ zei de buurman opgewekt.

‘Intussen zit ik met de rommel.’

‘Kijk dan iets hoger. Hele vogelfamilies eten zich rond aan dat zaad. Heb je ze nooit tussen de takken zien scharrelen?’

Nee, dat had hij nooit gezien. En hij wilde het ook niet zien.

‘Bespaar me je milieupraatjes.’

De buurman had hem medelijdend aangekeken.

Derk staat op van de ontbijttafel, zet een kop koffie en drinkt die gedachteloos op. Via de achterdeur vertrekt hij. Hij legt geen briefje voor Willemijn op tafel. Vroeger deed hij dat wel, maar de laatste jaren vindt hij het overbodig. Ze merkt vanzelf wel dat hij weg is.

Zorgvuldig pakt hij zijn fietstassen in. Hij controleert de banden en rijdt weg. Het is nog rustig in het dorp. Op zaterdag hebben de mensen alle tijd. Alleen in het park ziet hij kinderen lopen. Ze zoeken naar de kastanjes die de afgelopen nacht op het gras zijn gevallen. Hij hoort hun enthousiaste kreten, ziet hen heen en weer rennen van de ene boom naar de andere, een plastic tas wapperend in hun handen. Twee jonge moeders staan met elkaar te praten, geduldig wachtend tot de oogst binnen is.

Derk weet dat deze naoorlogse wijk een fijne plek is voor kinderen. Er is alle ruimte om te spelen. Daarom zijn hij en Willemijn hier ook komen wonen. Ze waren een van de eersten die er een huis kochten in de toen nog kale omgeving. Maar ieder jaar werd de wereld groener om

hen heen. Bomen schoten omhoog, tuinen werden door de bewoners aangelegd en groeiden aan alle kanten uit. Het park kreeg steeds meer allure. Op de brede lanen legde de gemeente borders vol rozen aan op de stroken tussen de rijweg en de trottoirs.

Nu is hij buiten het dorp. De Jonkersdijk is maar smal. Aan zijn rechterhand zijn boerderijen. Koeien staan tevreden te grazen. Links is de brede vaart waar 's zomers sportievelingen in hun kano's voorbij peddelen. Op dit moment is hij de enige in dit stille land onder de wijde, blauwe hemel.

Nee, toch niet. Van de andere kant nadert een fietser. Derk let er nauwelijks op. Pas als de man dichterbij is, herkent hij hem. Die weelderige krullen, die arrogante kop met dat ringbaardje. Derk verstrakt. Zijn handen klemmen zich om het stuur. Met een starre blik kijkt hij naar de paar meters weg voor zich. De ander passeert, Derk vangt het vanuit zijn ooghoek op als een flits. Dan haalt hij diep adem en fietst schijnbaar rustig verder. Maar zijn hart bonkt achter zijn ribben en hij merkt dat zijn handen trillen.

Waarom fietst die man nog steeds ongestraft rond door dit dorp? Weet hij dan niet wat hij heeft aangericht? Natuurlijk weet hij dat, zoals iedereen het weet. Maar geen mens die er iets aan doet. Dan zal hij het zelf wel doen. Ooit, op een dag, zal hij deze man tot bloedens toe op zijn zelfgenoegzame gezicht timmeren. Ooit.

Maar nu nog niet. In gedachten ziet hij de donkere ogen van Willemin op zich gericht, haar onderzoekende blik.

Derk slaat rechtsaf, de oprijlaan in. In de verte staat het grote huis te prijken in de najaarszon. Ja, die rijke mensen van vroeger wisten wel hoe je een buitenverblijf moest neerzetten, denkt Derk. 's Winters woonden ze in hun gerieflijke, warme woningen in de stad en bezochten ze schouwburg en concertzaal. 's Zomers woonden ze op het plateland. Buiten, zoals dat heette. Een enorm huis, een park, een bos. En een stoet personeel.

Wat vroeger de moestuin was, is nu een volkstuintencomplex. Een zijpad loopt erheen. Boven de ingang heeft iemand een bord neergehangen. *Jonkershof*, met zwierige letters uit het hout gesneden. Jonkershof, een plek om je af te zonderen van de rest van de wereld, om je handen hun werk te laten doen en je gedachten rust te geven.

Alex van Wijngaarden zit in de warme zon op het bankje bij zijn tuinschuur. Wat een heerlijke plek is dit toch. Hier zou hij de hele dag wel willen blijven. Naast hem ligt de groentetas.

‘Een krop sla,’ heeft Alie gezegd. ‘En misschien zijn er nog sperziebonen.’

Hij heeft het vrolijk beloofd. Maar voor hij aan de gang gaat, geniet hij van dit moment. De zonnebloemen wiegen zacht op de wind. Ze zijn hem boven het hoofd gegroeid. Straks zorgen de pitten weer voor een feestmaal voor de vogels. De chrysanten staan er prachtig bij. Hij zal er een paar afsnijden, voor Alie. De asters groeien brutaalweg tussen de groenten door. Die redden zichzelf wel, al jarenlang. Hij laat ze rustig staan, al plagen de andere tuinders hem daar weleens mee.

‘Wat een bijzondere groente, Van Wijngaarden. Smaakt hij goed?’

Niemand noemt hem bij zijn voornaam. Hij is de oudste van allemaal en heeft veel ervaring. Vaak vragen ze hem om advies.

Hij laat zijn ogen over de groentebedden gaan. Misschien is dit seizoen wel het mooiste. Al die verzadigde kleuren, die verrassende opbrengsten. Soms genoeg voor een heel weeshuis, soms net genoeg voor één maaltijd. Oogsttijd, tijd van verwondering. Eigenlijk zou Alie hier naast hem moeten zitten. Vroeger lukte het haar nog wel. Maar nu voelt ze zich beter op haar gemak in hun eigen huis.

Alie! Hij doet zijn ogen dicht en denkt aan vroeger. Ze trouwden een aantal jaren na de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog. Hun kinderen groeiden op in de crisistijd. Toen begon hij met deze moestuin. Wat een bittere noodzaak was, werd na zijn pensioen tot een fijne vrijetijdsbesteding. De kinderen vonden hun eigen weg en er was welvaart. Hij was blij met zijn tuin. Vaak gingen ze er samen heen. Alie zat op het bankje te lezen en schonk koffie uit de thermoskan. Het tuinieren viel haar toen al zwaar, dat liet ze aan hem over. En nu kan ze door haar handicap nog nauwelijks uit de voeten. In de afgelopen jaren zijn ze steeds dichterbij elkaar toegegroeid.

In de tuin naast de zijne wordt er een fiets met een klap tegen het schuurtje gegooid. Alex schiet overeind en is terug in het nu. Hij hoort een sleutel knarsen in het slot, de deur van het schuurtje gaat piepend open. Even later hoort hij dat zijn buurman aan het schoffelen is geslagen. Alweer, denkt hij. Zo veel onkruid stond er toch niet?

Langzaam komt hij overeind. Bij de slabedden zoekt hij de beste

krop uit. Met één haal van zijn mes snijdt hij hem los. In het oude vergiet verzamelt hij sperziebonen. Alie zal tevreden zijn, er is genoeg voor minstens twee dagen. En over een week zijn de kleintjes weer groot gegroeid. Wat is een tuin toch wonderbaarlijk. Hij doet de bonen in zijn groentetas en legt de sla erbovenop. Nu nog een paar bloemen.

Tersluiks kijkt hij naar zijn buurman. Die is nog steeds aan het schoffelen. Wat een agressie straalt eraf.

‘Goeiemorgen, Derk.’

Van schrik laat Derk de schoffel bijna uit zijn handen vallen.

‘O, goeiemorgen, Van Wijngaarden.’

‘Ga je je aartsvijanden weer te lijf?’

Derk kijkt naar wat hij gedaan heeft en gromt.

‘Dat spul groeit harder dan alle groenten bij elkaar.’

‘Goeie grond, jong.’

‘Dat zal wel.’

‘Maar fijn om met zulk weer op de tuin te zijn.’

Derk kijkt omhoog, alsof hij de blauwe lucht nu pas opmerkt.

‘Inderdaad.’

‘Nou, succes.’

Derk gromt een antwoord en schoffelt verwoed verder.

Alex is verbaasd. Geen lachje kan eraf, geen sprankje van vreugde vanwege deze mooie dag. Een kwaai kop met een chagrijnige mond, een diepe frons tussen de wenkbrauwen. Wat houdt deze man bezig? Hij schudt verbaasd zijn hoofd en loopt met de fiets aan zijn hand over de hobbelige paadjes. Op weg naar huis maakt hij vaart. Hij hoopt dat hij niet te lang is weggebleven.

Alie zit aan de keukentafel aardappels te schillen. Hij legt de groentetas bij haar neer. Ze lacht ondeugend.

‘Voor mij?’

‘Ja.’

‘Een cadeautje. Wat lief van je.’

Het is een oeroud grapje. Ze kijkt in de tas.

‘Sla! Die had ik net nodig. Hoe wist je dat?’

Nu is het geen grapje. Ze weet niet meer dat ze erom gevraagd heeft.

‘En boontjes, heerlijk.’

Ze legt haar vergroeide hand op de zijne.

‘Dank je wel, tuinman.’

‘Graag gedaan, meisje van me.’

Alex geniet van het moment. Stil blijft hij zitten.

Met een vaartje fietst Willemijn naar huis, met in haar fietstassen de boodschappen voor het weekend. Gelukkig was het niet druk in de winkels. Ze is blij dat ze zo vroeg op stap is gegaan. Even denkt ze aan al die mensen die graag uitslapen op zaterdag, en om een uur of elf uitvoerig ontbijten. Als ze hun boodschappen gaan doen, staan ze in ellenlange rijen bij de kassa. Niks voor mij, denkt Willemijn. Daar is de dag veel te mooi voor.

Ze stapt af en duwt haar fiets over het pad dat achter de huizen langs loopt. Sommige moeders fietsen hier. Maar dat is gevaarlijk, er kan ieder moment een kind uit een tuin komen rennen. Naast het pad loopt een brede sloot. Een fijne speelplek voor heel jonge vissers en varens-gasten. Ze loopt langs de ligusterhaag die hun achtertuin begrenst. De heg is glad geknipt. Er zitten geen kale plekken in, zoals bij sommige burens. Niemand kan in hun tuin gluren.

Het hekje zit op slot. Dat moet van Derk. Willemijn vindt het niet zo nodig.

Ze diept de sleutelbos op uit haar jaszak en maakt het hekje met één hand open terwijl ze met de andere haar fiets in bedwang houdt.

De tuin ligt er keurig bij. Bloeiende dahlia's en chrysanten steken vrolijk af tegen de heesters. Het gazon is gemaaid, de randen zijn lijnrecht afgestoken. Uit de klimroos die tegen het schuurtje staat, heeft Derk de uitgebloeide bloemen weggeknipt, zodat de dappere doorbloeiers nog wat kans hebben. Het ruime terras bij de achterdeur is aan-geveegd. Dat zal Derk de komende tijd minstens drie keer in de week doen. Zelf hebben ze geen bomen in de tuin staan, maar de burens wel. Derk neemt het hun kwalijk dat ze zo veel rommel in zijn tuin laten belanden. Ze ziet het aan zijn norse gezicht als hij het blad weg-veegt.

Voorzichtig zet ze haar fiets tegen de achtermuur van het huis. Er zitten eieren bij de boodschappen en omelet staat vandaag niet op het menu.

Ze zet haar volle tassen op de keukentafel en zucht voldaan. Voorlopig hoeft ze niet meer naar de winkel. Tenzij ze weer een kleinigheid vergeten is, zoals zo vaak gebeurt.

Met een kop koffie gaat ze aan de eethoek zitten. Teverden kijkt ze rond. Ze wonen in een mooi, gerieflijk huis. De royale doorzonkamer doet vandaag zijn naam werkelijk eer aan. De najaarszon schijnt warm op haar lijf. Vanmiddag, als de zon aan de voorkant van het huis komt, heeft ze een heerlijke plek op de bank in de zithoek.

Willemijn kijkt op haar horloge. Derk zal waarschijnlijk met de lunch terug zijn. Het is nu halfelf, ze heeft nog een flinke tijd voor zichzelf. Ze staat op en bergt de boodschappen weg. Dan doet ze de achterdeur op slot en gaat de trap op. Boven zijn drie kamers. Ze gaat in de kleinste naar binnen en doet de deur zacht achter zich dicht.

Het is of de kamer haar verwelkomt. Over het bed ligt het dekbed met de antieke auto's. Een pluchen hond houdt de wacht bij het hoofd-einde. Onder het voeteneind staan voetbalschoenen, alsof de eigenaar vanmiddag naar de training moet. Op de plank aan de muur staan wat boeken. De dinky toys maken een file. Willemijn kijkt naar de foto ernaast. Een donkere bos weerspanning haar, ogen die vrijmoedig de wereld in kijken, een besliste trek om de mond met de scheve tanden.

'Steven,' zegt Willemijn. 'Jochie van me.'

Het is of ze het hem hoort zeggen.

'Hoi mam.'

Ze steekt de kaars aan die naast de foto staat en gaat zitten op de stoel naast het bed. Het is stil in huis. Buiten blaft een hond. Een man-nenstem roept het dier tot de orde.

Herinneringen komen boven. Vandaag ziet ze Steven op zijn eerste gang naar de grote school. Aan de twee jaar kleuterschool had hij wel plezier beleefd. Willemijn merkte dat hij de knutselwerkjes leuk vond. Vol trots kwam hij thuis met het kleurige knip- en plakwerk. Maar de nieuwe school zou waarschijnlijk andere eisen stellen en daar zag hij wel tegen op. Willemijn ook, trouwens. Want in de eerste klas zwaaide een strenge juf de scepter. Dat wist Willemijn toen ze hem wegbracht. Ze voelde zich bijna net zo bezwaard als hij. Alsof ze haar kind naar de gevangenis bracht voor de komende zes jaar.

Aan het eind van de morgen haalde ze hem op en keek vol spanning naar zijn onbewogen gezicht.

'Hoe was het op school?'

'Wel goed. Ik zit naast Tommy.'

Dat was een kameraadje van de kleuterschool. Ze zouden vast wel

steun bij elkaar vinden. Eigenlijk was dat niet nodig. Steven voelde zich prettig binnen de schooldiscipline. Hij ging helemaal op in het schrijven van streepjes, cijfers en letters. Hij stelde er een eer in om ze allemaal precies na te schrijven, en altijd binnen de lijntjes te blijven. Net zijn vader, dacht Willemijn als de jongen trots met zijn blaadjes thuiskwam. Derk was als boekhouder begonnen bij een grote meubelfabrikant. Daar vulde hij met uiterste precisie lange rijen cijfers in. Zijn meerderen waardeerden hem. Ook de strenge juf van Steven was heel tevreden over haar leerling.

Gelukkig was er na school veel tijd om te spelen en te voetballen. Ook daar ging Steven helemaal in op. Het zijn heldere herinneringen voor Willemijn. Iedere dag zit ze hier wel een poosje.

‘Je koestert je verdriet,’ heeft Martine, haar vriendin, een keer gezegd. Willemijn vindt dat het niet zo is. Het verdriet is er toch wel, iedere dag. Dat hoeft ze niet te koesteren. Hier, in zijn eigen kamer, ontmoet ze in gedachten haar zoon en kan ze vreugde ervaren om het kind dat hij geweest is. Nooit zonder de pijn van het gemis. Maar toch vreugde en verwondering.

Buiten hoort ze het tuinhek. Derk is vroeg terug vandaag. Of heeft ze hier zo lang gezeten? Ze staat op en blaast de kaars uit. Even legt ze haar hand op de poes die Steven ooit geboetseerd heeft. Ze weet nog goed hoe hij op zijn kruk zat aan de zware houten tafel, een bonk klei voor zich, waaruit zijn handen langzamerhand iets tevoorschijn toverden. Een poes. De kop met de fijne, gespitste oortjes. De smalle schouderblaadjes en het bredere onderlijf, met de staart keurig om de pootjes gedraaid. Hij was niet gauw tevreden. Maar het eindresultaat was heel treffend. De poes mocht drogen. Later ging hij in de pottenbakkersoven, tegelijk met haar eigen werk. Toen hij klaar was, kreeg hij een plaatsje bij de boeken en de miniatuurautootjes. Willemijn was blij dat de jongen niet alleen op zijn vader leek, maar dat hij duidelijk ook iets van háár had. De creativiteit, het speelse.

Nu gaat ze vlug naar de badkamer. Derk moet denken dat ze hierboven aan het werk is geweest. Met de was of zo. Dat zitten op Stevens kamer vindt hij verschrikkelijk. Het is nergens goed voor. Ze krijgen hun zoon er niet mee terug. Het is beter de feiten te aanvaarden. Willemijn heeft één keer geprobeerd het uit te leggen. Hij begreep er

niets van, wilde het ook niet begrijpen. Sindsdien komt ze er alleen als Derk naar zijn werk is, of naar de tuin.

In de badkamer staat ze voor de grote spiegel. Ze kijkt kritisch naar zichzelf. Grote, donkere ogen in een smal gezicht. Een rechte neus boven volle lippen. Een slank, lenig lijf waar haar vriendinnen jaloers op zijn. Tegen de vijftig lopen en er nog zo goed uitzien. Ze borstelt snel haar donkere haren tot ze glanzend en soepel over haar schouders vallen.

Als Derk de keuken binnenkomt, staat ze bij het aanrecht koffie te zetten.

‘Dag Derk, wat ben je vroeg terug.’

‘Vind je?’

‘Ja. Met dit geweldige weer was het vast fijn in de tuin.’

‘Waar zal ik de groente neerleggen?’

‘Op het aanrecht graag.’

Hij legt de tassen neer en gaat aan de keukentafel zitten. Willemijn weet wat er nu van haar verwacht wordt en wil hem niet teleurstellen.

‘O heerlijk, sperziebonen. Die zien er goed uit.’

‘Ja, er komt nog meer. En volgende week is er andijvie.’

‘Lekker. Zeg, dit is zo’n enorme oogst. Zal ik wat naar vader en moeder brengen?’

‘Je doet maar.’

‘Vader en moeder’ zijn de ouders van Derk. Ze wonen aan de andere kant van het dorp in een klein, vooroorlogs huisje. Derk komt er één keer per jaar, op de verjaardag van zijn moeder. En hier in huis zijn ze de laatste tien jaar niet meer geweest. De dag waarop Steven begraven werd was de laatste keer. Willemijn is degene die het contact onderhoudt.

‘Was het fijn in de tuin?’

‘Gewoon.’

Hij is een en al afweer. Willemijn, altijd gevoelig voor andermans stemmingen, proeft zijn woede. Die heeft niets met haar te maken. Maar door één verkeerde opmerking zou zijn boosheid zich tegen haar kunnen keren. Voorzichtig zet ze een kop koffie voor hem neer, de suiker en de melk ernaast. Ze zou heel zachtjes een kus willen drukken op zijn dunner wordende haar. Maar ze weet dat hij dan zou exploderen. Daarom gaat ze rustig met haar koffie aan de andere kant van de tafel

zitten. Er hangt een beklemmend zwijgen tussen hen in. Willemijn zoekt een neutraal onderwerp.

‘Martine en Frans gaan een oliehaard kopen.’

‘Hadden ze nog steeds kolenverwarming?’

‘Ja. Martine is die rommel zat.’

‘Gelijk heeft ze.’

Even glijdt er een voldane trek over Derks gezicht. Hun eigen huis heeft centrale verwarming. Een luxe die lang niet iedereen zich kan veroorloven. Willemijn ziet het. Ze houdt een glimlach binnen. Derk wil perfect zijn. Dat lukt hem aardig. Hun huis is gerieflijk, en voorzien van alles wat het leven aangenaam maakt. De tuin eromheen is altijd tot in de puntjes verzorgd. Zijn moestuin is ook de keurigste van het hele complex. Een enkele keer komt Willemijn er kijken. Dat moet ze wel van tevoren aankondigen. Maar dan vindt hij het altijd goed. Als hij haar ziet aankomen, legt hij zijn gereedschap neer en geeft een korte rondleiding.

Ja, Derk is de volmaakte man. Maar zoals hij daar nu zit aan de keukentafel heeft ze diep medelijden met hem. Zo veel spanning, zo veel woede. Het lijkt of hij erin gevangen zit. Dat is begonnen na de dood van Steven. En het is alleen maar erger geworden. Daar is Willemijn steeds weer verbaasd over. Zelf was ze volkomen ondersteboven toen de jongen plotseling uit hun leven verdween. Gelukkig hield Derk zijn hoofd erbij. Hij regelde alles. In de loop der jaren werd het verdriet voor haar draaglijker. Er kwam weer ruimte voor andere dingen. Een middag uit met vriendinnen, vrijwilligerswerk. En vooral het boetsen. Mooie dingen maken. Schoonheid als balsem, denkt ze vaak.

Derk heeft zich steeds meer in zichzelf opgesloten. Voor hemzelf is dat nog het moeilijkst, vermoedt Willemijn. Ze heeft vaak geprobeerd hem te bereiken. Een arm om hem heen, die ruw werd afgeweerd. 's Nachts, als hij wakker lag, een hand op zijn arm. Dan keerde hij haar de rug toe.

‘Laat me met rust.’

Soms een voorzichtige vraag.

‘Ik wil vanmiddag naar het kerkhof. Ga je mee?’

Meestal had hij een smoes bij de hand. Willemijn is degene die het graf bijhoudt. Er staan een paar planten in eigengebakken potten. Soms brengt ze bloemen mee. Regelmatig maakt ze de steen schoon. Dat

doet nog het meeste pijn. Daar raakt ze aan het leven van haar zoon. Steven van der Ploeg. Geboren 1950, gestorven 1960.

Ze schenkt een tweede kop koffie in.

‘Zal ik de lunch vast klaarzetten?’

‘Ja, goed.’

Derk pakt de krant en gaat ermee buiten op het terras zitten. Even geen Willemijn om hem heen. Ze leeft alsof er nooit iets is gebroken in hun leven. Alsof Steven nog bij hen is en niet werd doodgereden op die onheilsdag. Alsof er geen chauffeur te laat op de rem trapte.

De letters van de krant dansen Derk voor z'n ogen als hij het moment voor zich ziet. Hoewel hij er niet bij was, weet hij precies hoe het gegaan is. En hij weet ook wie er achter het stuur zat. Die schoft, die natuurlijk te hard reed. Zijn naam weet hij ook. Wilmar. Van Duitse komaf. Dan weet je toch dat zo'n man niet deugt. Zeker na vijf jaar bezetting. Hij, Derk, heeft dat aan den lijve ondervonden toen hij ruim twee jaar ondergedoken zat. Altijd was er het gevaar dat hij ontdekt zou worden door de Duitsers, de vijand die hij heeft leren haten. En die hij nu opnieuw haat, in die ene persoon.

Waarom moest hij hem vanmorgen tegenkomen? Waarom loopt die vent nog steeds vrij rond in dit dorp? Op zulke momenten weet Derk het heel zeker. Op een dag zal hij die man wurgen. Dat zal zijn verdiende loon zijn.

Niemand weet van zijn donkere gedachten, zeker Willemijn niet. Die probeert Steven bij zich te houden. Alsof dat mogelijk is. Hoe vaak zit ze niet op zijn kamertje? Hij weet zeker dat dat gebeurt wanneer hij van huis is. Maar ze krijgt hem niet terug door bij zijn foto te zitten kwijlen. Willemijn is nog steeds in het verleden, bij haar zoon. Voor hem lijkt ze meer belangstelling te hebben dan voor haar man. Ze begrijpt zijn woede niet, die donkere schaduw in zijn leven. Ze praat liever over oppervlakkige dingen. Over Martine en Frans, die een nieuwe haard willen. Dat interesseert hem niet. Het interieur van Willemijns vrienden heeft niets met zijn eigen bestaan te maken.

's Middags heeft Derk een afspraak in het bejaardenhuis. Daar zijn een paar mensen die graag schaken. En af en toe gaat een van de leden van Derks eigen schaakclub erheen om simultaan te spelen. Vandaag is hijzelf aan de beurt. Hij vindt dat altijd een uitdaging, zo'n zes, zeven par-

tijen tegelijk. Er zitten een paar flinke tegenstanders bij, die hem zo-
maar van het bord vegen als hij even niet oplet.

Het bejaardenhuis staat in het centrum van het dorp. Er is een mooie
tuin bij aangelegd. Derk kijkt er met waardering naar. De gazons wor-
den op tijd gemaaid, de vele wandelpaden worden goed bijgehouden.

De schakers drinken thee in de conversatiezaal, samen met veel
andere bewoners. Derk krijgt ook thee. Meneer Van der Laan, de orga-
nisor van het gebeuren, komt naast hem zitten.

‘Fijn dat u er bent, meneer Van der Ploeg.’ Hij wijst naar de open-
staande deuren. ‘We zitten vandaag op het terras, het is zulk mooi weer.
Iedereen is het ermee eens. U ook, hoop ik.’

‘Natuurlijk.’

‘Dan moeten we maar eens aan het werk.’

Hij staat op.

‘Heren, als u zich voldoende moed hebt ingedronken, wilt u dan
naar het terras gaan? Meneer Van der Ploeg popelt van verlangen om u
partij te geven.’

Hij gaat weer zitten en zegt tegen Derk: ‘Doe het maar rustig aan.
Dit duurt nog wel even. Hebt u de partij gezien die vanmorgen in de
krant stond?’

‘Nog niet.’

‘Ik heb hem nagespeeld. Geniaal, zoals zwart zich verdedigde.’

Derk glimlacht.

‘Een goede stimulans voor zometeen.’

‘Inderdaad. Als je benen niet meer zo goed willen, is het mooi wan-
neer je je hoofd nog kunt laten werken. Reken maar dat ik het u van-
daag erg lastig ga maken.’

‘Daar verheug ik me op.’

Op het terras staat een rij tafeltjes klaar, de stoelen erachter. Derk telt
zeven schaakborden. Meneer Van der Laan gaat achter het zesde zitten.
De zevende plaats is nog onbezet.

Plotseling komt er uit de tuin een jongen aanrennen. Hij ploft neer
op de laatste stoel.

‘Mijn kleinzoon,’ zegt meneer Van der Laan, ‘ik hoop dat u er geen
bezwaar tegen hebt dat hij meedoet.’

Het is Derk of hij een stomp in zijn zij krijgt. Steven, denkt hij. Net
zulk donker, weerbarstig haar, dezelfde ondernemende blik in zijn

ogen. ‘Nee!’ wil hij roepen. Met moeite beheerst hij zich.

‘Zeker mag hij meedoen,’ zegt hij stijfjes.

Hij draait zich vlug om en loopt naar het eerste schaakbord. Wat mankeert die man om zijn kleinzoon mee te nemen? Laat het joch gaan voetballen en in bomen gaan klimmen.

Derk geeft zijn eerste tegenstander een hand en wenst hem een prettige wedstrijd. Bijna automatisch doet hij een openingszet. Daarna voltrekt zich hetzelfde ritueel bij de volgende spelers. Bij het laatste bord geeft hij de jongen een hand, zonder hem aan te kijken.

‘Succes.’

Vlug doet hij een openingszet. D4-D6. Ziezo, terug naar het eerste bord. Hij heeft moeite zich te concentreren. Bij de eerste schakers lukt dat nog wel. Maar steeds als hij tegenover meneer Van der Laan staat, verstrakt er iets in hem. Want daar, naast zijn opa, zit de jongen. Die gaat hartstochtelijk op in zijn spel. Net als Steven vroeger. Derk wil hem snel verslaan. Des te eerder zal het joch weer door het park gaan rennen. Derk zet een valstrik uit en hoopt dat de jongen erin tuint. Dan is het met een paar zetten gedaan. Bij geroutineerde schakers hoeft hij zoiets niet te proberen, die kennen deze truc. Maar dit kind...

Wanneer hij weer langskomt, ziet Derk dat de jeugdige schaker er niet in trapt, maar een perfecte verdediging opbouwt. Hij zucht. Daar is hij voorlopig nog niet vanaf.

Dan spreekt hij zichzelf toe. Je bent hier om te schaken, man. Zet iedere gedachte aan Steven uit je hoofd en doe wat de mensen van je verwachten.

Het helpt. Hij concentreert zich op iedere partij. Hij kijkt welke zet zijn tegenstander heeft uitgedacht en antwoordt met een tegenzet. Zijn krampachtigheid verdwijnt. Hij ziet nu dat de kleinzoon minstens zo goed schaakt als zijn opa. En dat doet hem op een onverwachte manier goed.

In stilte spelen ze verder. Alleen klinkt bij het verzetten van de stukken steeds een gedempte tik. Tot Derk ‘koning schaak’ zegt. En niet lang daarna ‘schaakmat’. Meer partijen eindigen in een overwinning voor Derk. Eén partij wordt remise. Tot slot blijven alleen grootvader en kleinzoon over. De andere schakers komen kijken. Maar ze onthouden zich van commentaar. Zoals het hoort.

De koning van de grootvader sneuvelt. En enkele zetten later moet

ook de kleinzoon zijn nederlaag erkennen.

‘Schaakmat,’ zegt Derk.

Verbaasd kijkt de jongen rond.

‘Ik heb het ’t langst volgehouden,’ roept hij. ‘Zie je dat, opa?’

‘Goed zo, knul.’

Derk geeft hem een hand.

‘Jij wordt nog weleens schaakgrootmeester,’ prijst hij.

Willemijn zit op het terras te lezen. Als Derk bij het tuinpoortje komt, legt ze haar tijdschrift neer en kijkt hoe hij zijn fiets naar binnen manoeuvreert en het poortje secuur achter zich op slot doet. Hij loopt over het pad als een doodvermoeide man. Willemijn voelt medelijden. Derk heeft het moeilijk, er woedt iets binnen in hem. Maar ze mag niet weten waarmee hij in gevecht is. Het heeft met Steven te maken. En misschien ook wel met haar, met hen beiden. Kon hij er maar een keer over praten. Vaak maakt zijn houding haar boos. Vandaag is er ongerustheid en een vage angst. Hoelang houdt een mens dit vol?

Derk zet zijn fiets in het schuurtje, loopt naar het terras en zakt in de stoel naast de hare.

‘Hoe was het in het bejaardenhuis?’

‘Goed. We konden buiten zitten.’

‘O, mooi. Waren er veel schakers?’

‘Zeven.’

‘Mag ik raden? Zes gewonnen, één remise.’

‘Exact,’ zegt hij verbaasd. Over de jongste deelnemer praat hij niet.

Willemijn zou erop door kunnen gaan en dat wil hij niet.

‘Zal ik een lekker kopje koffie maken?’

‘Graag.’

Samen op een terras zitten op een zonnige, vrije zaterdag begin oktober. Het zou volmaakt moeten zijn, denkt Willemijn. Maar er ontbreekt iets. We missen de intimiteit van twee mensen die hun leven delen. Waarom weten we niet wat er in de ander omgaat? Waarom kunnen we elkaar niet steunen door dik en dun?

Over het bezoekje dat Willemijn aan haar schoonouders heeft gebracht, wordt niet gepraat. Derk vraagt er niet naar. En als zij erover zou beginnen, zou Derk opstaan en weglopen. Of knorrig de tuin in kijken en een opmerking maken over de heg. En waarom zou ze hem

ermee lastigvallen? Het is toch altijd hetzelfde liedje. Derks vader heeft op alles en iedereen kritiek. Deze keer op de gemeenteraad, die het verkeerde besluit heeft genomen over een nieuwbouwwijk. Willemijn begrijpt niet waarom hij zich daar zo over opwindt. Het is zijn zaak niet. De nieuwbouw zal plaatsvinden aan het andere eind van het dorp, hij zal er geen last van hebben. Ze gaat ook niet tegen hem in, dat heeft geen enkel nut. Zijn negatieve opmerkingen zouden dan ook op haar neerdalen en daar geeft ze hem niet de gelegenheid voor.

Willemijn heeft medelijden met Derks moeder. Die krijgt regelmatig hatelijke opmerkingen naar haar hoofd. Willemijn vermoedt dat ze bang is voor de man met wie ze nu al meer dan een halve eeuw getrouwd is. Het lijkt op levenslang. Vaak vraagt ze zich af hoe het voor Derk geweest is om bij deze twee mensen op te groeien. Hij praat er nooit over, hij heeft hen domweg uit zijn leven gebannen. Een oudere zus is geëmigreerd naar Nieuw-Zeeland. Verder weg was onmogelijk.

Willemijn heeft de groente die ze meebracht op het aanrecht gelegd. Niemand heeft er een woord over gezegd. Toen ze in de keuken het verplichte kopje thee dronken, kreeg haar schoonvader de zak met sperziebonen plotseling in de gaten. Met een intens boze blik bleef hij ernaar staren, net zolang tot zijn vrouw haastig opstond en de bonen wegborg. Willemijn vond het gênant. Ze bleef niet lang. Dat werd ook niet van haar verwacht. Wat zou er gebeuren als Derk zelf op een dag langskwam met een tas groente uit zijn moestuin? Ze kan het zich niet voorstellen.

Die nacht droomt Derk. Hij is een jongetje van een jaar of zes en rijdt op een rode autopéd. Met een enorme vaart vliegt hij over de weg voor zijn ouderlijk huis. Er is verder niemand te zien. Hij is alleen in een wereld die hem benauwt. Want hij weet wat er gaat gebeuren. Toch trapt hij verwoed verder.

Opeens doemt er pal tegenover hem een auto op. Uitwijken kan niet, de auto neemt de volle breedte van de weg in beslag en nadert als een enorm, donker monster, dat ver boven hem uitsteekt en hem zo dadelijk zal verpletteren.

Op dat moment wordt hij wakker, drijfnat bezweet. Een poos ligt hij in het donker te staren. Hij wil niet meteen weer in slaap vallen, want die droom is nog vlakbij. Hij haalt diep adem en probeert te ontspan-

nen. Intussen vraagt hij zich af waarom dit steeds opnieuw gebeurt. Hoeveel jaren wordt hij al geplaagd door deze nachtmerrie? Het begon een paar maanden na de dood van Steven. Daar ligt natuurlijk de oorsprong. Maar waarom komt die droom steeds weer terug?

Hij heeft er een keer met de huisarts over gesproken.

‘Hebt u wel gerouwd over de dood van uw zoon?’ vroeg de man.

‘Natuurlijk,’ heeft hij geantwoord.

Want ook al hield hij zich uiterlijk kalm, vanbinnen was er de pijn van het gemis, de woede die bleef razen. Vooral de woede. Met moeite heeft hij zich aan zijn verdriet ontworsteld door zich op zijn werk te storten. Hij wil niet in boze dromen blijven hangen, hij wil de realiteit onder ogen zien. En die realiteit is zijn leven van nu. Het verleden is voorbij. Leef in het heden, heeft iemand ooit tegen hem gezegd. Dat leek hem een goed advies. Het heden, dat is zijn werk, waar hij veel voldoening uit haalt. De waardering die hij krijgt. Het goede salaris en het mooie huis waarin ze wonen. Het heden is ook Willemijn, die nu naast hem ligt te slapen. Ze heeft geen idee van wat er in hem omgaat, maar haar rustige zorgzaamheid doet hem goed. Hij ziet de contouren van haar lichaam vaag afgetekend in de schemer van de ochtend. Hij steekt zijn hand uit en raakt het donkere haar aan dat uitgespreid over het kussen ligt. Wonderlijk zacht is het. Hij zou zijn gezicht in die geurende zachtheid willen verstoppen. Iets in hem verzet zich heftig. Geen gedoe. Geen gevoeligheden. Willemijn heeft haar nachtrust nodig. Hijzelf trouwens ook.

Met zijn hand op haar kussen slaapt hij in.

2

Zondagmorgen. Willemijn doet voorzichtig haar ogen open en kijkt op de wekker. Acht uur, heerlijk vroeg nog. Genietend van haar warme bed blijft ze liggen. De dekens zijn als veilige armen om haar heen. Over het plafond valt een streep licht als een glimlach, een goedmorgen. Haar ogen gaan over de pastelkleurige gordijnen en langs de berkenhouten linnenkast. De slaapkamer bevat haar.

In het andere bed ligt Derk op zijn rug te slapen, zijn mond een beetje open. Gelukkig snurkt hij nooit. Willemijn glimlacht als ze denkt aan het gevecht dat Martine en Frans op dit gebied voeren. Natuurlijk weet Frans niet dat zij en Martine deze kwestie bespreken. En Derk al helemaal niet. Die zou zoiets hoogst ongepast vinden.

Aandachtig bekijkt ze zijn gezicht. Hij ziet er veel minder gespannen uit dan gisteren. Alleen zit er nog een diepe rimpel tussen zijn wenkbrauwen. Of die er ooit uit gaat? Onder zijn ogen zijn donkere schaduwen. Derk is moe. Gisteravond zag ze het heel duidelijk. Ze is ervan geschrokken. Hoelang houdt hij dit nog vol? Zijn werk zal het niet zijn, dat doet hij graag. Op de fabriek krijgt hij steeds meer verantwoordelijkheid. Hij is allang geen boekhouder meer. Hij is sinds enkele jaren hoofd van de exportafdeling. Het bedrijf groeit en daarmee zijn baan ook. Hij heeft nu heel wat personeel onder zich. Willemijn merkt aan alles dat hij zich daar op zijn plek voelt. Nee, er is iets anders wat hem zwaar valt. Maar wat het precies is? Daar krijgt ze geen vinger achter.

Een verontrustende gedachte schiet door haar heen. Als hij eens ziek wordt? Of, nog erger, als ze hem ook moet missen? Stel dat zijn hart het begeeft. Alles in haar roept nee tegen dit scenario. Ze kan niet zonder hem, hij is nog steeds de belangrijkste mens in haar bestaan, ook al leeft hij met zijn rug naar haar toe. Bovendien zou het vreselijk onaf zijn als hij nu zou sterven. Zo veel dingen zijn nooit tussen hen uitgesproken, zo veel dingen hebben ze niet echt gedeeld. Hun vreugde niet, maar hun verdriet evenmin. Maar boven alles wil ze niet dat zoiets Derk overkomt. Ze houdt van hem, ook al is hij zelden echt lief voor haar.

In de eerste jaren van hun huwelijk was hij dat wel. Op zijn eigen, enigszins plechtige manier kwam hij met kleine attenties, gaf hij haar

onverwacht een kus. Ze waardeerde het. Dit was zijn manier om zijn hart te laten spreken. De laatste jaren heeft hij haar vaak gekwetst met zijn botte afwijzing, zijn zwijgen. Steeds meer is ze gaan begrijpen dat het niet aan haar lag. Hij houdt echt nog wel van haar. Verleden week nog sloeg hij een arm om haar heen en mompelde: ‘Willemijn, als ik jou toch niet had...’

Dat moment duurde niet lang. Hij leek van zichzelf te schrikken en ging gauw over tot de orde van de dag.

Nog een poos blijft Willemijn kijken naar het gezicht dat haar zo vertrouwd is, maar dat achter die gesloten ogen ook een geheim verbergt. Dan stapt ze voorzichtig, om Derk niet wakker te maken, uit bed. Even doet hij zijn ogen open.

‘Hoe laat is het?’

‘Acht uur geweest. Ik ga naar de kerk. Ga je mee?’

‘Nee.’

‘Blijf maar lekker liggen. Zal ik je thee brengen?’

‘Goed.’

Een kwartier later zet ze een volle mok naast hem op het nachtkastje. Hij bromt wat. Ze geeft geen antwoord. Wat zou ze moeten zeggen? Ze helpt hem het best door hem met rust te laten en, hoe vreemd dat ook lijkt, zijn afwerende houding te respecteren. Hij wil zijn strijd alleen uitvechten.

Het is niet vol in de kerk. De predikant, die sinds een jaar of vijf in het dorp staat, is een vriendelijke man, die geduldig kan luisteren naar ieder gemeentelid dat zijn verhaal kwijt wil. Voor veel mensen is hij tot steun in moeilijke perioden.

Willemijn zit op haar vertrouwde plek, in het linkervak. Van hieruit kan ze Leo Kramer zien, de organist. Ze vindt hem een ware kunstenaar. Zoals hij een voorspel inzet. Daarvan ga je al rechtop zitten om, zodra het kan, mee te zingen. Leo gaat helemaal op in zijn spelen. Willemijn ziet dat hij af en toe zelf meezingt. Op dit moment, voor de dienst, vult hij de kerk met een zangerige melodie. Wel bekend, denkt Willemijn, maar wat speelt hij nou precies? Opeens weet ze het. De Beatles. Ze luistert aandachtig. Heeft ze het goed? Nu lijkt het opeens Bach. De ondeugd! Zit daar boven op de galerij de mensen een beetje voor de mal te houden. Hoewel, zegt een preludium van Bach meer

over God dan andere mooie muziek?

Willemijn kijkt de kerk door. Hebben meer mensen gehoord wat Leo hun vertelde? De meesten zitten zachtjes te praten met mensen naast hen in de bank. Of ze bemoeien zich met hun kinderen. In het middenvak ziet ze Martine en Frans de Jong. Dat zijn trouwe kerkgangers. Hun kinderen zijn de deur al uit. De oudste zonen zijn een tweeling. Luuk studeert techniek, iets met luchtvaart, Willemijn heeft nooit precies begrepen waar het over gaat. Maar ze vermoedt dat het Martine ook niet helemaal duidelijk is. Het belangrijkste is dat Luuk de studie boeiend vindt en altijd boordevol plannen voor de toekomst zit. Matthijs studeert in Wageningen. Het boerenbedrijf interesseert hem, vooral het vee. Misschien gaat hij later voorlichting geven. Maar er zijn veel mogelijkheden. Matthijs neemt de tijd. Hij geniet van het studentenleven en van de vele feesten. Een tweeling, denkt Willemijn. Allebei lang en blond, maar verder heel verschillend. Dan is er nog een dochter, Marijke, om wie Frans en Martine veel zorgen hebben.

Willemijn rekent Frans en Martine tot haar beste vrienden. Ze zijn iets ouder dan zij en Derk. Frans is helemaal grijs. Zijn gezicht is vol vriendelijke rimpeltjes.

‘Het wordt tijd dat je grootvader wordt,’ zegt Willemijn weleens tegen hem.

‘Ik wacht tot Martine eraan toe is,’ lacht hij dan. Martine ziet er veel jonger uit met haar stoere, sportieve lijf.

Er is een tijd geweest dat Willemijn het echtpaar nog niet kende, maar dat lijkt een mensenleven lang geleden.

De predikant komt binnen met de kerkenraad. Willemijn vindt het altijd een grappige optocht. Jammer dat er maar één vrouw meeloopt met al die mannen. Vandaag maakt ze zich daar niet druk over. Ontspannen volgt ze de bekende delen van de liturgie. Het intochtslied, de schuldbelijdenis. Iedere zondag komt het weer terug.

Bij de schriftlezing schiet ze overeind. De predikant leest een psalm.

‘De HEERE is mijn herder, mij ontbreekt niets.’

Daar klopt niks van, denkt ze. Er ontbreekt mij van alles. Mijn kind is me afgenomen en nog elke dag doet dat pijn. Bovendien is Derk bij me vandaan gegroeid.

‘Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij,’ leest de predikant verder.

Niet waar, niet waar, schreeuwt het in Willemijn. Juist in die diepste duisternis, toen ik Gods nabijheid zo heel erg nodig had, was Hij er niet.

‘Ik zal in het huis des HEEREN verblijven tot in lengte van dagen.’

Die woorden blijven nagalmen in haar oren. Het huis des Heren, is dat de kerk? Hier zaten ze ook op de dag dat ze Steven moesten begraven. Ze zaten vooraan, Derk en zij. Dezelfde psalm werd gelezen. Toen drongen de woorden nauwelijks tot haar door, verdoofd als ze was door de plotselinge klap. Steven, hun vreugde en trots, het ene moment een vrolijk, sprankelend joch, het volgende een kind dat dood op straat lag te midden van geschokte omstanders. Gelukkig dat hij niet heeft geleden, denkt Willemijn vaak. Maar die gedachte bood op die zwarte dag geen troost. Eigenlijk was er nergens troost. En zeker niet in deze kerk, in het huis des Heren, waar de psalm haar zo onwaar voorkomt. Dan kun je nog beter je mond houden.

Van de preek hoort ze niets, zo vol is ze van opstandige gedachten. Ook in de jaren na Stevens dood heeft ze niets gemerkt van Gods nabijheid, ook al heeft ze er met heel haar hart naar gezocht, erom gebeden. Wel overkomt het haar de laatste tijd dat ze, wanneer ze stil in Stevens kamer zit, een ongekende vrede ervaart. Zou dat die nabijheid zijn? Op zulke momenten zijn haar vragen niet meer zo heftig en hoeft ze niet meer per se een antwoord.

Willemijn wordt door het orgel wakker geschud uit haar overpeinzingen. Ze kijkt op het bord voor in de kerk. Lied veertien. Welja, dat kon niet missen. Stevens lievelingslied. *De Heer is mijn herder, 'k heb al wat mij lust*. Hij liep het af en toe luidkeels te zingen. ‘Hij schraagt me als ik wankel’ werd bij Steven ‘Hij schraagt me als ik wandel’. Derk probeerde hem te verbeteren, maar dat hielp niet. Steven wist wat wandelen was. Wankelen deed hij niet, daarvoor stond hij veel te stevig in zijn schoenen. Van schragen had hij helemaal nooit gehoord. Hij zong om te zingen.

De kerk gaat uit. Buiten blijven veel mensen nog even staan praten. Frans en Martine komen naar haar toe.

‘Had Derk geen zin?’ vraagt Martine.

‘Hij was erg moe. Ik denk trouwens niet dat de herder hem zou hebben aangesproken.’

Voor deze vrienden hoeft Willemijn niets te verzwijgen. Ze kennen elkaar door en door.

‘Voor jou ook niet zo’n gemakkelijk thema, denk ik.’ Frans legt even zijn hand op haar arm. Willemijn wordt warm van dit gebaar. Zoiets doet Derk nou nooit. En wat goed van Frans dat hij nog weet hoeveel moeite ze na de dood van Steven heeft gehad met deze psalm.

‘Nee,’ zegt ze zacht.

Ze hoeft niet bang te zijn dat Frans gaat argumenteren, dat hij gaat uitleggen dat deze psalm toch wel een waarheid bevat die je kunt ontdekken als je maar... Zo is Frans niet. Het is voldoende dat hij haar begrijpt, dat hij even in haar hart heeft gekeken. Heel haar zondag is weer goed.

‘Ik heb mijn aquarel af,’ zegt Martine. ‘Heb je zin om morgen te komen kijken?’

‘Ja, leuk. Na de middag?’

‘Prima.’

Willemijn wandelt naar huis en rekent uit hoelang ze Martine en Frans al kent. Het is begonnen toen zij Steven naar de kleuterschool bracht en Martine haar jongste kind, Marijke. ’s Middags stonden ze samen te wachten tot de school weer uitging. Daar raakten ze aan de praat. Ze spraken af om elkaar overdag ook eens te ontmoeten, en vanaf dat moment is de vriendschap gegroeid. Ze gaan ook naar dezelfde bijbelgroep. Dat is een heel gevarieerde club mensen. Ze praten over de Bijbel en betrekken de teksten meestal op hun leven van alledag. Ze aanvaarden elkaar met al hun vragen, hun goede ervaringen, hun zorgen. Vaak wordt er gelachen. Deze mensen hebben haar ook opgevangen na de dood van Steven. Op haar moeilijke vragen hadden ze geen antwoord. Ze deelden wel in haar vertwijfeling en haar gemis. Jammer dat Derk nooit is meegegaan naar de groep.

‘Dat is niks voor mij,’ vond hij.

Misschien had hij daarin wel gelijk. Maar met wie kon hij dan zijn verdriet delen? Met niemand, vreesde Willemijn. Hij sloot zich ermee op, als in een sombere kamer waarin hij zelfs zijn eigen vrouw niet toeliet. Het maakte Willemijn boos. Zag hij dan niet hoe dit een muur was die tussen hen in stond? Ze heeft geprobeerd die muur omver te trappen. Maar hoe harder ze trapte, des te meer kroop Derk terug in zichzelf.

Ze herinnert zich dat ze hier een keer over gepraat heeft met Frans en Martine.

‘Het vraagt geduld van je,’ zei Frans.

‘Geduld? Dat is niet mijn sterkste kant.’

Ze lachten alle drie.

‘Ik weet het, Willemijn. Intussen kun je Derk iedere keer in de hand van God leggen. Die zal hem wel dragen op deze weg.’

‘Bedoel je dat ik Derk moet loslaten?’

‘In zekere zin wel. Natuurlijk blijft hij jouw Derk.’

Martine reikte het plaatje aan.

‘Bedenk dat je zelf ook in die hand bent. Zo zijn jullie dicht bij elkaar. En veilig.’

Daar heeft Willemijn vaak aan gedacht als Derks afwerende houding haar bezeerde. En zo heeft ze warempel een beetje geduld geleerd.

Derk schaamt zich eigenlijk dat hij Willemijn alleen naar de kerk heeft laten gaan. Ze zijn altijd trouwe kerkgangers geweest. Toen Steven was geboren, lieten ze hem dopen. Dat deden ze uit volle overtuiging en met veel vreugde. Maar vandaag is de kerkgang hem te veel. Hij is moe. Onbegrijpelijk hoe een vent van vijftig zich zo lamgeslagen kan voelen. Zo hard werkt hij toch niet. Weliswaar komt er op de zaak veel op hem af. Maar hij gaat de uitdaging graag aan en weet dat hij het goed doet. De directie waardeert hem.

Voor zijn ontspanning is er de moestuin. De best verzorgde van het hele complex, dat weet hij wel zeker. Als hij kijkt naar het rommeltje dat anderen ervan maken! Onkruid dat zijn gang maar gaat, sla die doorschiet, bessenstruiken die niet op tijd gesnoeid worden en vooral aangevreten groente waar het ongedierte niet bestreden wordt. Het geeft hem altijd voldoening als hij zijn eigen tuin ziet. Hij houdt het letterlijk binnen de perken en voelt zich een koning in zijn koninkrijk. Want de groenten willen allemaal hun eigen gang gaan. Soms leveren ze een enorme oogst op, een ander jaar is er bijna niets te halen. Af en toe lijkt het of een gewas weigert te groeien. Hij stuurt ze allemaal bij met zijn schoffel en gieter, zijn bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Een enkele keer krijgt hij een compliment. Dan is zijn dag volmaakt.

Hij is een perfecte tuinman. Iets wat hij als klein kind al wilde worden. De gulheid van de natuur boeide hem toen hij nog maar net naar school ging. Vlak bij zijn ouderlijk huis woonde een al wat oudere man, die een deel van zijn tuin gebruikte om groente te verbouwen.

Daar bleef hij vaak staan kijken. Tot de man hem zei dat hij wel in de tuin mocht komen. Hij herinnert zich de kleine paadjes die wel voor hem gemaakt leken. Hij keek geboeid toe terwijl de wortels werden gezaaid en de bonen in een geultje werden gelegd. Hij mocht helpen met de aardappels die in hun kuiltjes verdwenen. Na een paar weken kwam er al wat jong groen uit de donkere aarde. En nog later mocht hij het eerste jonge worteltje proeven. Hij was er helemaal opgewonden van.

‘Later word ik tuinman,’ zei hij een keer ’s avonds aan tafel.

Zijn zus, die twee jaar ouder was, lachte hem uit.

‘Derk de tuinman.’

Maar zijn vader trok zijn wenkbrauwen op.

‘Niks daarvan,’ zei hij, ‘jij leert later een fatsoenlijk vak.’

‘Zijn tuinmannen dan niet fatsoenlijk?’

‘Hou je mond, Derk. Je weet niet wat je zegt.’

Hij hield zijn mond, maar bleef wel naar de groentetuin komen, waar hij een heel plichtsgetrouw knechtje was. In het voorjaar daarop, toen hij samen met zijn tuinierende buurman weer de aardappels in de grond stopte, bleven er een paar poters over.

‘Mag ik die hebben?’

‘Ja hoor, neem maar mee.’

Thuis keek hij rond naar een geschikte plek. Die vond hij in het rozenperk naast de voordeur. Daar was nog genoeg ruimte. De poters gingen vakkundig de grond in. Na een paar weken kwam het groen naar buiten kijken. De plantjes deden het voortreffelijk. Derk ging iedere dag kijken. Hij gaf water als hij dacht dat ze te droog waren.

Zijn vader had niets in de gaten, die kwam en ging altijd via de achterdeur. Tot iemand hem erop attent maakte.

‘Je rozen hebben gezelschap gekregen, Van der Ploeg. Een goed idee.’

Hij haastte zich naar de voortuin en liep rood aan van woede. Vlug haalde hij een schop en een emmer en trok alles wat niet in zijn rozenperk thuishoorde uit de grond. Die avond kreeg Derk een pak slaag dat hem zijn hele leven zou heugen.

Vanaf dat moment bleef hij zo veel mogelijk bij zijn vader uit de buurt en zorgde ervoor dat zijn gedrag onberispelijk was. Toch vielen er vaker klappen, zelfs voor dingen waar hij geen schuld aan had. Naast

de angst voor zijn vader groeide er een diepe haat voor hem.

Toen hij naar de hbs ging, was hij een leerling die nooit problemen gaf. Iemand die bij de les bleef en hoge cijfers haalde. Maar vrienden had hij nauwelijks. Na zijn eindexamen ging hij naar de stad voor een verdere opleiding. Handelsrekenen, boekhouden. Het ging hem gemakkelijk af. Hij begon aan zijn eerste baan. Maar toen brak de grote wereldbrand uit. Collega's van hem die iets ouder waren, vochten bij de Grebbelinie. Hij kreeg een deel van hun werk erbij. Het gaf hem het zelfvertrouwen dat hij zo nodig had. Hier werd hij gewaardeerd.

Halverwege de oorlog werd hij opgeroepen om in Duitsland te gaan werken. Gelukkig vond hij een onderduikadres bij een van de leraren van de hbs. Daar hield hij zich twee jaar lang schuil op zolder. De leraar bezorgde hem studieboeken. Economie, handelsrecht. Iedere avond schaakten ze.

Na de bevrijding kreeg hij een baan op de meubelfabriek. Nederland werd weer opgebouwd. 'Hard werken en niet achteromzien' was de leus. Hij leerde Willemijn kennen. Ze trouwden en betrokken een ruim huis in een nieuwbouwwijk. Steven werd geboren.

Hij vermeed het contact met zijn ouders zo veel mogelijk. Een enkele keer waren er de verplichte bezoeken. Maar verder bestonden ze nauwelijks voor hem. Het waren mensen uit een ver verleden.

Over één ding is hij heel tevreden. Zijn ouders gaan sinds lang naar een andere kerk. Een kleine gemeente, waar de mensen erg streng in de leer zijn. Het is een hele opluchting voor hem dat hij niet iedere zondag het risico loopt hen tegen te komen, of hen ergens in de kerkbanken te zien zitten. Hij zou het niet verdragen.

Hij denkt aan Willemijn, die hun gisteren een tas vol groente heeft gebracht. Eigenlijk had hij er een briefje bij moeten doen: *Van Derk de tuinman*. Maar ze weten natuurlijk dat het uit zijn tuin komt. Zo heeft hij toch zijn zin gekregen. En dat wordt hun ingewreven, iedere keer dat Willemijn hen laat delen in de oogst. Hij scheidt er een boosaardig genoeg in. Nooit heeft hij Willemijn verteld wat er vroeger is gebeurd. Laat haar in haar argeloosheid maar naar de oude mensen gaan. De andijvie en de bonen en de andere groenten zullen iedere keer een klap in hun gezicht zijn. Of het hun zal smaken? Derk hoopt van niet. Maar ze durven nooit te weigeren.

Hij kijkt op de wekker. Halfelf! Wat mankeert hem? Hij komt zijn

bed uit en kleedt zich aan. Beneden staat het ontbijt nog op tafel. Hij eet een boterham en gaat dan koffiezetten. Willemijn kan ieder moment thuiskomen.

Die maandagmorgen gaat Derk naar de zaak. Voor hij vertrekt, vraagt hij: 'Wat ga je vandaag doen?'

Het is geen kritische vraag. Willemijn bespeurt er belangstelling in. Dat doet haar goed.

'Vanmorgen ga ik naar de galerie om te overleggen wat er aangevuld moet worden.'

Derk knikt goedkeurend. Hij heeft het nooit nodig gevonden dat Willemijn een baan zou zoeken. Zelf heeft hij een royaal inkomen waar ze heel gerieflijk van kunnen leven. Hun spaargeld groeit gestaag. Dat Willemijn zulke mooie dingen maakt, vindt hij diep in zijn hart geweldig. Af en toe verkoopt ze er iets van. Het betekent dat haar werk gewaardeerd wordt. Ze is in feite een kunstenaar. Zoiets geeft cachet aan hun bestaan.

'Heb je alweer iets nieuws bedacht?'

Ze verbaast zich. Wat is er met Derk aan de hand? Heeft hij spijt van zijn gedrag van afgelopen zaterdag? Dat moet haast wel. Willemijn haalt opgelucht adem. Het lag dus niet aan haar. Op dat punt is ze vaak onzeker. Ze weet nooit wanneer ze Derk ergert met haar gedrag of haar woorden.

'Eerst maar eens kijken wat er op de galerie nodig is.'

'Heeft Andy werk van je verkocht?'

'Daar heeft hij het niet over gehad. In elk geval heeft hij aanvulling nodig.'

'Dus hij houdt het spannend.'

'Ja, altijd weer.'

En weg is Derk.

Willemijn ruimt neuriënd de ontbijtboel op en maakt zich klaar voor haar fietstochtje naar de stad. Ze sluit het huis af en doet ook het fiet-senschuurtje en de tuinpoort op slot. Voor haar zou dat laatste niet nodig zijn. Maar stel dat Derk onverwacht thuis zou komen. Zijn goede humeur zou weer voor een week bedorven zijn.

Ik lijk wel een cipier, denkt Willemijn terwijl ze de sleutelbos in haar tas steekt.

Het is fijn op de fiets. De zon geeft een milde warmte. Erg veel wind is er niet. Na een klein halfuur is ze in de stad. De galerie is gevestigd op de begane grond van een oud pand. Andy woont erboven.

Willemijn zet haar fiets tegen een lantaarnpaal. 'Op slot!' In gedachten hoort ze het Derk zeggen. Ze vergeet dat regelmatig. Al twee keer is haar fiets gestolen.

Naast de ingang hangt een bordje. *Galerie Andy, open op vrijdagmiddag van 2 tot 5 en op zaterdag van 11 tot 5.* Heel terecht, denkt Willemijn. Andy werkt de rest van de week in een offsetdrukkerij. Van een galerie kan niemand bestaan. Alleen vanmorgen heeft hij vrij genomen, speciaal voor haar.

Andy laat haar binnen.

'Kom erin, Willemijn.'

'Goeiemorgen, Andy. Hoe is het?'

'Goed.' Hij lacht van oor tot oor. 'Zal ik koffiezetten?'

'Lekker.'

'Of wil je een glaasje wijn?'

'Op de vroege maandagmorgen? Wat mankeert je?'

In het kleine keukentje achter de galerie zet hij een ketel water op. Intussen zingt hij uit volle borst. Een liedje van de Beatles.

'O Andy, je bent verliefd!'

'Klopt. Hoe weet je dat?'

'Het straalt van je af.'

'Is het zo duidelijk?'

'Glashelder. Vertel me er alles over.'

'Echt alles?'

'Nou ja. Hoe heet ze?'

'Jolita. Ze werkt bij een theatergroep.'

'Hoelang ken je haar al?'

Willemijn vindt dat dit ouderwets degelijk klinkt. Maar ze móét het vragen. Andy is zo ontvlambaar. Het zou niet de eerste keer zijn dat hij zich in een romantisch avontuur stortte en later van een koude kermis thuiskwam.

'Eh... twee weken. We hebben zaterdagavond gedanst tot de tent ging sluiten. O Willemijn, ze is zo geweldig.'

'Dat begrijp ik.'

Ze ziet zijn stralende blauwe ogen, de warrige bos blond haar, waar

nodig de schaar in moet, de bijna meisjesachtige kuiltjes in zijn wangen als hij lacht.

Ze kennen elkaar al jaren. Willemijn verbaast zich er vaak over dat Andy zo weinig veranderd is. Nog steeds is hij de springerige, optimistische jongeman die ze ooit leerde kennen. Hij begon de galerie samen met een partner. Die pleegde bedrog en ging er met het meeste geld vandoor. Andy liet zich niet ontmoedigen. Hij ging in z'n eentje verder met de galerie en maakte er een wonderlijk mengsel van. Alles wat hij interessant vond, kreeg een plaats. Prachtige schilderijen en etsen, maar ook onbegrijpelijke kunstvoorwerpen en dingen die volgens Willemijn eerder in een juttersmuseum thuishoorden. Met zijn eeuwige optimisme bleef hij zijn energie in de galerie steken. De beeldjes en de keramiek van Willemijn staan in een vitrine, waar ook eigen-gemaakte sieraden liggen, naast geweven sjaals uit India.

Willemijn roert in haar koffie en vraagt zich af hoe oud Andy intussen is. Achter in de twintig schat ze hem, al lijkt hij tien jaar jonger. Hij zit tegenover haar aan de keukentafel en lijkt met zijn gedachten in een ander land te zijn.

Jolita, denkt Willemijn, alleen de naam al. Zou die echt zijn? Of is het een artiestennaam? Iemand die in een theater werkt, zal waarschijnlijk geen alledaags leven leiden. Ze glimlacht en haalt Andy terug naar de werkelijkheid.

‘Je hebt me gevraagd hier te komen.’

‘Ja, de vitrinekast raakt leeg.’

Verrast kijkt ze op.

‘Heb je iets verkocht?’

‘Dat leuke pindastel.’

‘Mooi zo.’

Als Willemijn geen inspiratie heeft om iets te boetseren, is er altijd nog de draaischijf. Ook dat werk moet met aandacht gedaan worden. Maar er zit een zekere routine in en soms, als haar gedachten alle kanten uit stormen, heeft ze dat nodig. Het geeft haar rust. Pindastellen zijn al jaren in de mode. Een grotere kom en zes kleintjes heeft ze gemaakt, alles in dezelfde vorm en kleur. Als een moedereend met kuikens.

‘Heb je me voor één pindastel naar de stad laten komen?’

‘Nee, ik wilde je graag weer eens zien.’

‘Leugenaar. Je houdt iets voor me achter.’

Hij grijnst.

‘Nou, vooruit dan maar. Ik heb je uil verkocht.’

‘Dat is gauw.’

Ze heeft het beeldje de afgelopen zomer pas gemaakt. Op een rommelmarkt vond ze een fotoboek vol uilen en dat gaf inspiratie.

‘Ja, de koper was heel enthousiast. Hij vroeg of je meer van dit soort werk maakte. Ik liet hem de fruitschaal zien, maar die interesseerde hem niet. Hij wilde beeldjes van vogels.’

‘Was één niet genoeg?’

‘Kennelijk niet. Misschien is hij vroeger boswachter geweest. In ieder geval verzamelt hij allerlei dieren. Hij wil iets met je bespreken.’

Willemijn is helemaal verbaasd. Ze boetseert voor haar plezier en vindt het leuk dat Andy af en toe iets van haar werk verkoopt. Verder gaat haar ambitie niet.

‘Misschien is het wel een opdrachtgever,’ lacht ze.

‘Zo klonk het wel. Zal ik iets voor je regelen? Je zou hem zaterdagmorgen hier in de galerie kunnen ontmoeten.’

Willemijn knikt. Andy wil natuurlijk de provisie. Die gunt ze hem van harte. Tenslotte zou ze nooit iets verkopen als hij haar niet de mogelijkheid gaf. Zijn voorstel is logisch.

‘Graag, Andy. Wat is het voor een man? Echt een boswachterstype?’

Hij tilt zijn handen op in een theatraal gebaar.

‘Ik ben geen psycholoog. Je moet het zelf maar bekijken. Kun je zaterdag?’

‘Jawel.’

‘Zal ik om elf uur afspreken?’

‘Uitstekend.’

Willemijn is nieuwsgierig. Maar ze weet dat ze geen verdere informatie uit Andy zal kunnen lospeuteren.

‘Hoe loopt de galerie?’ vraagt ze.

‘Kom en zie,’ zegt hij, overeind springend.

Samen wandelen ze langs de kunst en de kitsch.

‘Hé, dat is nieuw.’

Willemijn blijft staan bij een somber en in haar ogen saai schilderij. Er staan wat willekeurige vormen op.

‘Hier kan ik geen touw aan vastknopen. Leg me eens uit wat dit moet voorstellen.’

Verwijtend kijkt hij haar aan.

‘Kunst moet je niet uitleggen. Je moet het ondergaan.’

‘Maar hier beleef ik niks aan.’

‘Kijk dan eens goed.’

Ze doet haar best. Dan zucht ze.

‘Hoe langer ik ernaar kijk, des te minder zegt het me.’

‘Je stelt me teleur. Iemand die zelf zulke mooie dingen maakt.’

‘Dat is heel anders. Wat ik maak, is herkenbaar.’

‘Het gaat om de manier van kijken. Die maakt dat je de wereld opeens heel anders ziet.’

‘Dat hou ik in gedachten.’

Het is geen smoesje om ervan af te komen. Vaak heeft Willemijn het vermoeden dat de werkelijkheid groter is dan ze denkt.

Ze neemt afscheid van Andy, en nu ze toch in de stad is, koopt ze meteen een kleibrood. Fijne chamotte, die vindt ze het plezierigst werken voor kleine beeldjes. Of hun boswachter meer bestellingen zal doen, is nog lang niet zeker. Maar door zijn interesse heeft ze opeens zin om nog meer in deze stijl te maken. De tien kilo klei weegt zwaar in haar fietstas. Een prettige zwaarte, die roept om creativiteit.

Morgenochtend komt Amba, haar huishoudelijke hulp. Die werkt het best wanneer niemand haar voor de voeten loopt. Daarom verschanst Willemijn zich iedere dinsdagmorgen in haar werkplaats. Dat komt dus goed uit.

Haar gedachten gaan weer naar hun boswachter. Het beeldje sprak hem aan. Maar waardoor? Heeft hij er anders naar gekeken dan zij en Andy dat deden? Waarom wil hij meer? Ze lacht om zichzelf. Zaterdag komt ze er wel achter.